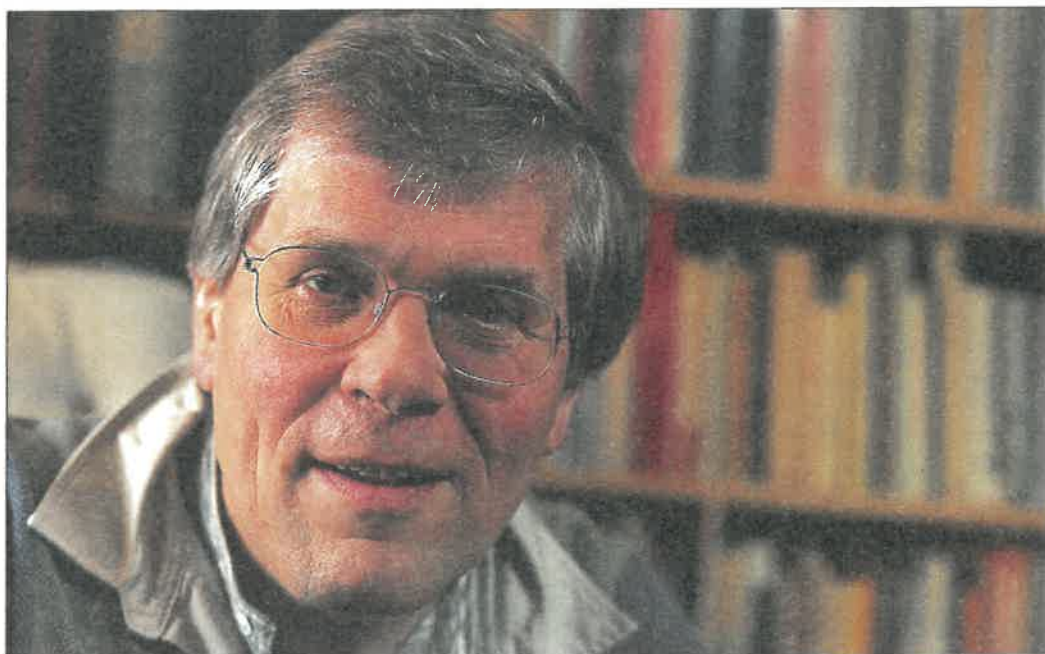


Udvikling eller afvikling af andelsdemokratiet i dansk elforsyning?

Det politiske ønske om at sikre forbrugerejet og brugerdemokratiet.



Af Erik Christensen, repræsentantskabsmedlem i Himmerlands Elforsyning (HEF) (Gug distrikt).

Den 29. februar 1996 vedtog Folketinget en dagsorden, der "opfordrer regeringen til i forhandlinger med elselskaberne at sikre forbrugerejet i dansk elforsyning og fremme brugerdemokratiet indtil i selskaberne".

Hvad man forstod ved forbrugereje og brugerdemokrati, blev ikke præciseret af Folketinget, men det var alligevel klart, at det politikerne bag dagsordenen især var interesseret i, var at sikre og udbygge det særlige danske andelsdemokrati i elsektoren.

Miljø- og energiminister Svend Auken bad herefter

Danske Elværkers Forening (DEF) om at fremkomme med en redegørelse for forbrugerejet og brugerdemokratiet. I september 1996 afgav DEF en første rapport om, hvorledes man kunne sikre forbrugerejet i danske elselskaber (el og energi 10/96), og her i april kom anden del af rapporten om "Brugerdemokratiet i elsektoren".

Danske Elværkers Forenings undvigende holdning

Begge rapporter leverer en dybtgående beskrivelse af

organisationsstrukturen i den danske elsektor. Der er lavet et meget grundigt og nyttigt forarbejde for politikere og embedsmænd, når de skal se på mulige fremtidige organisationsforandringer.

På det mere politisk-strategiske plan er begge rapporter imidlertid meget tynde, undvigende og uden visioner set fra en almindelig forbruger- og andelsdemokratisk synsvinkel. Hvad man kunne have ønsket sig var, at der var blevet opstillet forskellige forslag til en konsolidering og videreudvikling af andelssektoren i den danske elsektor.

I den første rapport meldte man ud med, at forbrugerejet allerede er sikret i den danske elforsyning, og i anden rapport, siger man også, at brugerne allerede på de fleste områder er godt sikrede både som ejere, kunder og vælgere i den almindelige konkurrence-, forbrugerbeskyttelses- og monopollovgivning. Mere indirekte siges, at ønsket om en styrkelse af brugerdemokratiet er et uegnet "offentligretlig styringsinstrument" fra politisk hold i en periode, hvor sektoren i stigende grad bliver underkastet en liberalisering (s. 18). Rapporterne bærer præg af modvilje imod de politiske ønsker om en yderligere styrkelse af et forbrugerdemokrati. Man er tydeligvis ikke interesseret i politisk indblanding i de interne organisationsforhold ved f.eks. at skabe rammerne for mere lige og ensartede indflydelsesforhold for forbrugerne i forskellige dele af landet og i forskellige selskaber.

De to rapporter viser, at den danske elforsyning er et broget virvar af ejer- og organisationsformer, hvor der findes både andelselskaber, kommunale elselskaber, og aktieselskaber. Alligevel må man sige, at de andelsejede distributionsselskaber udgør en særegen kerne (ca. 40%) i sektoren, der gør, at man i Danmark i modsætning til andre lande taler om et særligt forbrugereje og -demokrati.

Holdningen til brugerdemokratiet bestemt af synet på elsektoren

I den anden rapport om "Brugerdemokratiet i elsektoren", gøres der meget klart opmærksom på, at synet på brugerdemokrati er helt bestemt af, hvordan man ser på elsektoren: "Spørgsmålet er grundlæggende, om der er tale om privat eller offentlig virksomhed, og om elektricitet er at betragte som en vare eller er et led i infrastrukturen, som ikke kan underlægges markedskræfterne, men må være mål for politisk styring og kontrol" (s. 10). Og senere får man svar på, hvad de to syn betyder for forbrugerdemokratiet.

"Hvis elsektoren opfattes som en offentlig virksomhed, falder det naturligt at anmode om en styrkelse af brugerdemokratiet, som det ses i en anden offentlig og halvoffentlig virksomhed. Hvis elsektoren derimod opfattes som en kommerciel virksomhed, er det ikke oplagt at anvende et offentlig-gretlig styringsinstrument. Som i en anden kommerciel virksomhed må brugerne, dvs. kunderne, sikres via konkurrence- og forbrugerlovgivning." (s. 18).

I DEF synes man i stigende grad at hælde til opfattelsen af elsektoren som en kommerciel virksomhed. Det fremgår klart af følgende bemærkning: "Opfattelsen af elsektoren som en offentlig virksomhed, der udover rent kommercielle betragtninger også i sine forretningsmæssige dispositioner skal fremme energipolitiske og miljøpolitiske hensyn, synes at være i uoverensstemmelse med det faktum, at elsektoren nu bevæger sig fra de facto monopol til marked som følge af såvel national lovgivning som tiltag på EU-niveau". (s. 18)

I redegørelsen tager man derfor som givet, at den påbegyndte beskedne liberalisering af elmarkedet fortsætter (s. 22), hvorfor man er mest interesseret i udviklingen i kunderollen: "Den

største indflydelse for elforbrugerne kommer af frit at kunne vælge leverandør og produkt" (s. 14). Derfor forudsiger man, og tager det som en uundgåelig kendsgerning, "at brugerdemokratiet ikke på sigt vil kunne findes i ejerstrukturen for de konkurrenceudsatte del af elsektoren". (s. 19). I DEF forudsiger man altså, at andelsdemokratiet langsomt indskrænkes og afvikles!

I den nuværende struktur, hvor der findes andelsejede distributionsselskaber, har elforbrugerne mulighed for at deltage og påvirke beslutningsprocessen. Det kaldes også det "interne brugerdemokrati". Det mener DEF, at man fortsat skal sikre. Man lægger vægt på, at de såkaldte "bundne kunder" sikres påvirkningsmuligheder via demokratiske indflydelseskanaler. (s. 11).

Men i betænkningen fremlægges ingen forslag om, hvorledes det "interne brugerdemokrati" kunne styrkes og fremmes. Her henvises blot til DEF's vejledende vedtægter for andelsselskaber vedrørende valgbarhed, stemmeret og valgret. Principielt har hver andelshaver kun indflydelse med en stemme - uafhængigt af elforbrugets størrelse. Det nævnes som problem, at erhvervsvirksomheder "som på landsplan aftager ca. 2/3 af elforbruget - som hovedregel kun sikret indflydelse som ejere med det for andelsselskaber kendte udgangspunkt for stemmeretten i selskabets højeste myndighed: "efter hoveder" (s. 28). Betyder det, at DEF faktisk er modstandere af andelsprincipperne efter "efter hoveder"?

Man er optaget af erhvervslivets indflydelsesproblemer, men nævner ikke det problem, at de almindelige elforbrugerens indflydelse i eldistributionsselskaberne nogle steder er meget ulige.

Himmerlands Elforsyning (HEF) som eksempel på et brugerdemokrati-problem

I Himmerlands Elforsyning (HEF), der har ca. 70.000 andelshavere, er disse andelshaveres repræsentation meget ulige på grund af en skæv valgomsrådeinddeling. I HEF kan en repræsentant repræsentere fra 26 andelshavere til helt op til 1000 andelshavere. Det betyder, at 115 af de ialt 289 repræsentanter i det samlede repræsentantskab (ca. 40% af forsamlingen) repræsentere så få som 6388 andelshavere, mens 8 andre i samme repræsentantskab (ca. 3% af det samlede repræsentantskab) samtidig repræsenterer et nogenlunde tilsvarende antal andelshavere, nemlig 6509. Det medfører, at ca. 9% af de ligeværdige andelshavere har ca. 40% af indflydelsen i repræsentantskabet, men andre ca. 9% ligeværdige andelshavere har ca. 3% indflydelse.

Denne ulighed i valgomsrådeinddeling i HEF forstærkes af reglerne til valg af bestyrelsen fra repræsentantskabet. Her har man den regel, at hver repræsentant højst må skrive lige så mange navne (5 pladser det ene år, 6 pladser det andet år). Den gældende vedtægt fører til, at et spinkelt flertal kan sætte sig på samtlige 11 bestyrelsesposter. I en forsamling med et flertal på 51% og et mindretal på 49%, vil flertallet således kunne besætte alle bestyrelsesposter, selv om en fordeling med 6 repræsentanter til flertallet og 5 repræsentanter til mindretallet ville være mest repræsentativt.

Hvis DEF havde været interesseret i at fremme andelsdemokratiet kunne man have foreslået nye vejledende vedtægter for andelsselskaber, der ville forhindre en ulige forbrugerrepræsentation, og ved valg af bestyrelser kunne man f.eks. have anbefalet "prioriteringsmetoden", der i sin tid blev udformet af Andelsudvalgets ved-

tægtsudvalg. Den går ud på, at man skriver lige så mange navne, som der er pladser at besætte i en prioriteret rækkefølge. Det er ifølge Andelsudvalget den afstemningsform, der: 1. Giver det bedst mulige billede af en forsamlings vilje. 2. En metode, der er let af forklare. 3. En metode, der let kan anvendes i praksis, samt 4. Sikrer repræsentation for mindretal af en rimelig størrelse.

Politisk redning af andelsdemokratiet?

Sådan som DEF's redegørelse er udformet, lægger man indirekte op til en accept af en langsom afvikling af to grundtræk i dansk elforsyning: 1. "hvile-i-sig-selv" princippet og 2. andelsdemokratiet. Direkte tør man ikke angribe de to principper, men indirekte betegnes de som "styringsinstrumenter på sektoren, som giver et uigennemsigtigt billede, der synes uhensigtsmæssigt for såvel borgerne i egenskab af ejere, kunder og vælgere som for selskaberne som virksomheder." (s. 10).

Folketinget ønskede, "at fremme brugerdemokratiet indadtil i selskaberne". DEF fik muligheden for at komme med forslag til en styrkelse af det "interne brugerdemokrati", men har undladt at lægge op til interne organisatoriske fornyelser af andelsdemokratiet i sektoren. Det er synd. Derfor må man håbe, at ministeren, det politiske flertal, der stod bag folketingsbeslutningen, samt de kræfter i elsystemet, der stadig tager andelsdemokratiet alvorligt, finder sammen og lægger nogle rammer for en styrkelse og videreudvikling af andelsdemokratiet, så det forhindres, at en fortsat liberalisering kommer til at betyde en langsom afvikling af denne del af dansk demokrati.